บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตลอดสามสิบกว่าปีที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดความทันสมัยมากกว่าการพัฒนา การพัฒนาที่ควรเป็นนั้นจะต้องเน้นการพัฒนาคนให้สามารถเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่จะสร้างความมั่นคงแก่สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นของตนเองได้ เมื่อการพัฒนาเป็นการเน้นความทันสมัย ตามกระแสโลกที่เน้นการบริโภคทำให้วัฒนธรรมการบริโภคได้ไหลบ่าเข้ามาสู่ประเทศไทยโดยผ่านการส่งเสริมอุตสาหกรรม การค้าเสรี การท่องเที่ยว และข้อมูลข่าวสารที่ผ่านทางอินเตอร์เนต ภาพยนต์ โทรทัศน์ เคเบิลทีวี หนังสือพิมพ์เป็นต้น วัฒนธรรมการบริโภคนี้ สื่อสารมวลชนมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระตุ้นความต้องการการบริโภคของวัยรุ่นทำให้เกิดค่านิยมความฟุ่มเฟือย ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาสังคม

ปัจจุบันสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิต และมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศมาก เพราะมีส่วนในการกระจายข้อมูลไปสู่ประชาชนทุกระดับ และยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างค่านิยมการบริโภคสินค้าและบริการ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ดังจะเห็นได้จากการที่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ได้แพร่ภาพกิจกรรมต่างๆ ของสังคม และการโฆษณาขายสินค้าซึ่งเป็นการสร้างค่านิยมการบริโภคขึ้น นอกจากนี้แล้ว ศูนย์การค้าซึ่งเป็นที่วางจำหน่ายสินค้าและเป็นที่ตั้งร้านอาหารประเภทเครือข่าย (Franchise) ของประเทศตะวันตกก็ได้สร้างค่านิยมการบริโภคอาหารที่เรียกว่าจานด่วน(Fastfood) ขึ้น

สื่อต่างๆ ที่อยู่รายรอบบุคคลนี้ ล้วนเป็นสิ่งเร้า ให้เกิดความต้องการในการบริโภคในลักษณะของการเอาอย่าง ยิ่งในสมัยนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งโลกมีการเชื่อมโยงด้วย อินเตอร์เนต วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ผ่านดาวเทียมรวมถึงการค้าและการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนและการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ ในลักษณะเอาอย่างได้ง่าย วัฒนธรรมการบริโภค มีการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการและมีปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ สนับสนุนด้วย เพื่อสร้างบุคคลหรือกลุ่มคนให้มีความคิดและการกระทำที่เหมือนๆ กัน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มวัยรุ่นในเขตเมืองที่รับเอาแนวคิดและการปฏิบัติจากประเทศที่เจริญแล้ว เช่น การใช้ภาษา การแต่งตัว การบริโภค การนันทนาการเป็นต้น และในทุกวันนี้ วัยรุ่นไทยรับเอาวัฒนธรรมของประเทศที่เจริญแล้ว มาใช้เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง นักเรียนบางคนหนีเรียนไปเพื่อเล่นเกมส์คอมพิวเตอร์ บางคนเที่ยวมั่วสุมในสถานเริงรมย์ต่างๆ บางคนติดยาเสพติดและค้ายาเสพติด พฤติกรรมทำนองนี้เป็น

วัฒนธรรมการบริโภคซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจและต้องการศึกษาว่า ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมืองเป็นอย่างไร และมีเงื่อนไขปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง ว่าเป็นอย่างไร

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงอยากทราบว่า วัยรุ่นมีช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคอย่างไร และมีเงื่อนไข ปัจจัย อะไรบ้าง ที่มีผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภค ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง

ประโยชน์ที่ได้รับ

ทำให้ทราบถึงช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางสำหรับสถาบัน องคืกรหรือผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์หรือจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยรุ่น

นิยามศัพท์

วัฒนธรรม หมายถึง ปรากฏการณ์ที่สร้างอย่างมีระบบ ประกอบด้วยระบบคิดที่ส่งผลให้เกิดการกระทำ (แบบแผนของพฤติกรรม) หรือส่วนประกอบด้านจิตใจที่ประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ระบบคุณค่า ค่านิยม อันเกิดจากการเรียนรู้ การถ่ายทอด และจากสื่อต่าง ๆ

วัฒนธรรมการบริโภค หมายถึง รูปแบบหรือแบบแผนการบริโภคของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง ซึ่งได้รับเอาคุณค่า ค่านิยมจากประเทศตะวันตก โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ ในที่นี้จะเน้นการใช้ชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นใน 3 ด้านคือการรับประทานอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย และการนันทนาการ

วัยรุ่น หมายถึงบุคคลที่มีอายุ 15-18 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เขตเมือง หมายถึงที่อยู่อาศัยของนักเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และเขตชานเมือง

ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภควัยรุ่น หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอดความคิดและการปฏิบัติในด้านการบริโภค ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สื่อสารมวลชน สื่อบุคคล ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกลุ่มเพื่อน

เงื่อนไขปัจจัย หมายถึงอิทธิพลที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการบริโภค เช่น สถานภาพของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กลุ่มเพื่อน สื่อ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล ได้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

1.1 วัยรุ่นที่มีอายุ 15-18 ปี เพศหญิง 10 คน เพศชาย 10 คน มีที่พักอาศัยในเขตเมือง

1.2 พ่อ แม่ ผู้ปกครองของนักเรียนวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง

1.3 เพื่อนและครูอาจารย์ในโรงเรียนโรงเรียนกาวิละวิทยาลัยอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 บริบทเขตเมืองเชียงใหม่ ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา การคมนาคม แหล่งวัฒนธรรม และอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

2.2 แบบแผนการบริโภคของกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นเขตเมืองด้านการรับประทานอาหารนอกบ้าน การแต่งกาย และการนันทนาการ

2.3 ช่องทางการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภคของวัยรุ่นในเขตเมือง เช่น ช่องทางการเรียนรู้ที่เป็นทางการ (การอบรมสั่งสอนโดยตรง) และไม่เป็นทางการ (จากสื่อต่าง ๆ) ที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหารนอกบ้าน การแต่งกายและการนันทนาการ

2.4 เงื่อนไขและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมการบริโภค ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตเมือง เช่น สถานภาพทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชน กลุ่มเพื่อน สื่อ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม